

УДК 657.37

Воскресенська Тетяна Ігорівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»*

Воскресенская Татьяна Игоревна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и анализа
Национальный университет «Львовская политехника»*

Voskresenska Tetiana

*PhD, Associate Professor of Accounting and Analysis Department
Lviv Polytechnic National University
ORCID 0000-0002-8464-2742*

Ольшанська Марія Володимирівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка»*

Ольшанская Мария Владимировна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета и анализа
Национальный университет «Львовская политехника»*

Olshanska Maria

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor of Accounting and Analysis Department
Lviv Polytechnic National University
ORCID 0000-0002-5353-4212*

**СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: ЯКІСНА
ХАРАКТЕРИСТИКА, ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І
ВИКОРИСТАННЯ ЇЇ ПОКАЗНИКІВ
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОТЧЕТНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ:
КАЧЕСТВЕННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА, ПРОБЛЕМЫ
ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЕЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ
STATISTICAL REPORTING OF ENTERPRISES: QUALITATIVE
CHARACTERISTIC, PROBLEMS OF FORMATION AND USE OF ITS
INDICATORS**

Анотація. У статті акцентовано увагу на важливій ролі статистичної звітності через широкоформатне використання різними користувачами інформації, яка в ній наведена. Зафіксовано, що інтерес до статистичної інформації зумовлений постійно зростаючими інформаційними запитами користувачів. Авторами обґрунтовується нагальна необхідність реанімування статистичної звітності підприємств, шляхом удосконалення її якісної характеристики.

У статті досліджено та розкрито основні проблемні аспекти формування статистичної звітності вітчизняними суб'єктами господарювання. Проаналізовано, наведені в економічній літературі, систематизовано та доповнено базові передумови формування якісної статистичної звітності підприємствами.

Визначено наявні позитивні тенденції до удосконалення статистичної звітності підприємств на загальнодержавному рівні. Результати проведеного аналізу динаміки кількості форм статистичної звітності підприємств, які регламентовані табелем статистичної звітності, дав змогу зробити висновок стосовно значного скорочення (більше, ніж на половину) форм звітності у 2019 р. в порівнянні з 2000 р.

Розкрито специфіку та переваги використання електронного звітування, з використанням відповідного програмного забезпечення при поданні статистичної звітності суб'єктами господарювання. Згруповано напрямки оптимізації статистичної звітності підприємства, які стосуються як зменшення кількості форм статистичної звітності, так і удосконалення її формату та методики розрахунку окремих показників.

Запропоновано використовувати європейський досвід при формуванні якісної статистичної інформації, яка генерується з фрагментарних даних статистичної звітності окремих економічних суб'єктів. Зокрема, у статті пропонується використовувати принципи формування і забезпечення відповідності статистичної звітності, які зафіксовані в Кодекс європейської статистики.

Ключові слова: *статистична звітність; формат звітності; якість статистичної звітності.*

Аннотація. *В статье акцентировано внимание на важной роли статистической отчетности из-за широкоформатного использования различными пользователями информации, которая в ней приведена. Зафиксировано, что интерес к статистической информации обусловлен постоянно растущими информационными запросами пользователей. Авторами обосновывается настоятельная необходимость реанимации статистической отчетности предприятий путем совершенствования ее качественной характеристики.*

В статье исследованы и раскрыты основные проблемные аспекты формирования статистической отчетности отечественными субъектами хозяйствования. Проанализированы, приведены в экономической литературе, систематизированы и дополнены базовые предпосылки формирования качественной статистической отчетности предприятиями.

Определены имеющиеся положительные тенденции к совершенствованию статистической отчетности предприятий на общегосударственном уровне. Результаты проведенного анализа динамики количества форм статистической отчетности предприятий, которые регламентированы табелем статистической отчетности, позволил сделать вывод о значительном сокращению (более, чем на половину) форм отчетности в 2019 г. по сравнению с 2000 г.

Раскрыта специфика и преимущества использования электронного отчета с использованием соответствующего программного обеспечения при представлении статистической отчетности субъектами хозяйствования. Сгруппированы направления оптимизации статистической отчетности предприятия, касающихся как уменьшение количества форм статистической отчетности, так и совершенствования ее формата и методики расчета отдельных показателей.

Предложено использовать европейский опыт при формировании качественной статистической информации, генерируемой с фрагментарных данных статистической отчетности отдельных экономических субъектов. В частности, в статье предлагается использовать принципы формирования и обеспечения соответствия статистической отчетности, которые зафиксированы в Кодекс европейской статистики.

Ключевые слова: *статистическая отчетность; формат отчетности; качество статистической отчетности.*

Summary. *The article places the emphasis on the important role of statistical reporting due to broadside use of information presented in it by various users. It was noted that the interest towards statistical reporting results from ever-increasing information requests from users. The authors prove the*

urgent need for revival of statistical reporting of enterprises by means of improving its qualitative characteristics.

The article examines and presents basic problematic issues of statistical reporting formation by national economic entities. Basic preconditions for the formation of enterprise statistical reporting of high-quality presented in economics literature were analyzed, systematized and complemented.

Current positive trends towards improving statistical reporting of enterprises on a nationwide scale were defined. The findings of the conducted dynamics analysis of the number of enterprise statistical reporting forms, that are regulated by statistical reporting timesheet, made it possible to conclude on significant reduction (by more than a half) of accounting forms in 2019 as compared to 2000.

Specificity and benefits of electronic reporting with the aid of relevant software in the course of statistical reporting by economic entities were described. Directions for enterprise statistical reporting optimization, concerning reduction of the number of statistical reporting forms, improving its format and calculation methods of certain indices, were grouped.

The article suggests using the European experience in the course of formation of high-quality statistical reporting, generated from fragmentary data of statistical reporting of certain economic entities. Particularly, the article suggests using the principles of statistical reporting formation and relevance assurance stated in the European Statistics Code of Practice.

Key words: *statistical reporting; format of reporting; the quality of statistical reporting.*

Постановка проблеми. В умовах невизначеності фінансово-економічного середовища функціонування підприємств, важливим аспектом збереження їх діяльності є проведення відповідного аналізу, за результатами, якого ухвалюються відповідні економічно-обґрунтовані

управлінські рішення стосовно реалізації подальшої діяльності підприємством. Беззаперечно одним і загальнодоступних джерел інформаційного забезпечення для проведення такого аналізу є публічна статистична інформація, яка формується на основі статистичної звітності підприємств.

Теперішній, обов'язковий до використання підприємствами, формат статистичної звітності і якість її підготовки та подання потребує суттєвого удосконалення, оскільки відомості, які зафіксовані в статистичній звітності, зазвичай є «запізнілими», а тому не відповідають економічним інформаційним викликам і, водночас, не відбивають реального економічного становища того чи іншого підприємства. На інформаційній недосконалості статистичної звітності та необхідності забезпечення її якості наголошує переважна більшість вітчизняних науковців. У наукових працях зазначається, що сучасна статистична звітність через її низьку інформативність впливає на пониження результативності (економічну, соціальну чи екологічну) прийняття управлінських рішень як на макро- так і мікро- рівнях. «Громіздкість форм статистичної звітності, їх велика кількість, багаторазове дублювання даних, трудомісткість складання багатьох показників, їх недосконалість знижують якість необхідної інформації та, відповідно, ефективність прийняття управлінських рішень як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства» [1, с. 835]. Тому тематика статті є актуальною як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В тематичних економічних дослідженнях стосовно проблеми формування і подання звітності існує низка ґрунтовних наукових публікацій, які, головню, стосуються фінансової звітності, як складової статистичної.

Зокрема, П.Я. Хомин та З.І. Кривий у своїй праці [2] обґрунтовують необхідність дотримання методологічних й методичних підходів до

забезпечення взаємоузгодженості підсистем фінансової, податкової і статистичної звітності.

Л.М. Пилипенко [3] у проведеному дослідженні детально охарактеризував недоліки, які стосуються інформативності публічної звітності підприємств корпоративного типу та виокремив напрями можливого її удосконалення «Формат публічної звітності корпорацій загалом характеризується низьким рівнем повноти й об'єктивності наведеної інформації, що спричинює методологічну проблему її невідповідності інформаційним потребам користувачів» [3, с. 12].

В.П. Пантелеєв [4] у своєму дослідженні аргументовано доводить важливість статистичної звітності як базової основи для проведення аналізу інноваційної діяльності.

К.В. Ілляшенко [1] у науковій праці розкрив взаємозв'язок між бухгалтерськими та статистичними даними і запропонував основні напрями удосконалення показників статистичної звітності.

В.В. Івченко [5] у дослідженні наголошує на низькій прозорості та недосконалості методики формування показників корпоративної звітності, що унеможлиблює проведення комплексного аналізу корпоративної структури. Для усунення цього і підвищення інформативності звітності пропонує її удосконалити відповідно до концепції сталого розвитку.

У комплексному дослідженні, яке безпосередньо стосується адаптації статистичної звітності суб'єктів господарювання до економічних умов їх функціонування [6] його авторами обґрунтовано необхідність застосування виваженого підходу до скорочення кількості звітних форм, повномасштабного аналізу і дослідження ступеня затребуваності окремих форм різними групами користувачів.

Не зважаючи на наявність певних досліджень, які стосуються статистичної звітності підприємств доцільно зазначити, що питання

забезпечення її якості та належної інформативності показників, які в ній наведені потребують додаткового висвітлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) Мета статті полягає у визначенні проблем формування якісної характеристики статистичної звітності та систематизація напрямів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження Статистична звітність підприємства входить в загальну систему його звітності, тому до її складання та подання висуваються такі ж загальні вимоги, що і до інших видів обов'язкової звітності суб'єкта господарювання. Незважаючи на це значна кількість підприємств відводить не належну увагу складанню і поданню статистичної звітності підприємства, виняток становить фінансова звітність, яка починаючи із 2016 р. подається в державну фіскальну службу.

Протягом 2001-2018р.р. спостерігається певна позитивна тенденція з удосконалення статистичної звітності, першочергово через зменшення числа форм подання (рис. 1), зокрема для сільськогосподарських, будівельних підприємств, роздрібно-оптових. Не вирішеним залишається питання дублювання показників у різних формах статистичних звітів.

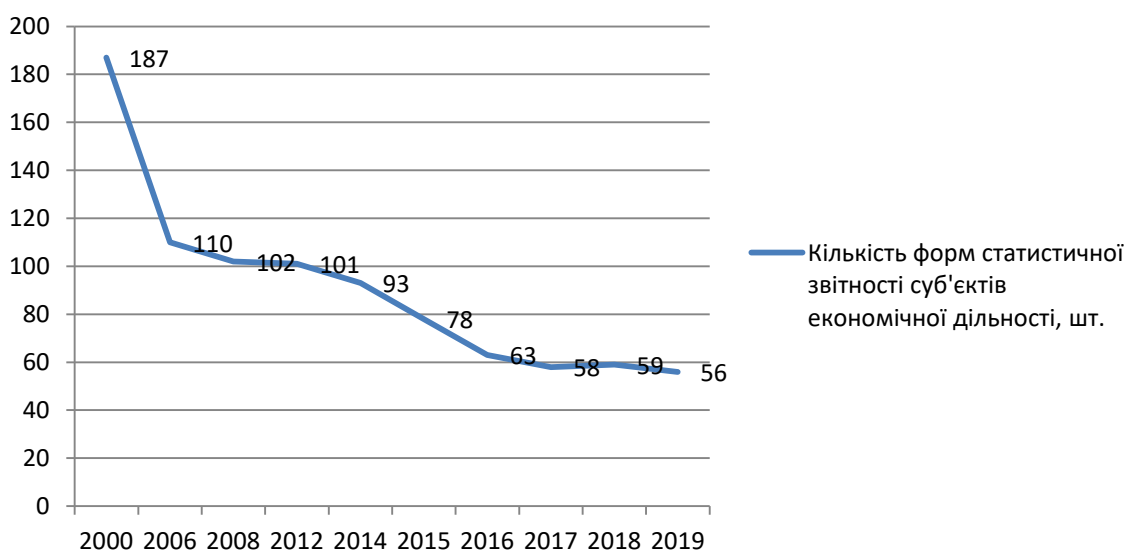

Рис. 1. Динаміка кількості форм звітності суб'єктів економічної діяльності

Джерело: сформовано на основі даних джерел [6; 7].

Наведена динаміка (рис. 1) засвідчує, що у 2019 р. порівняно із 2000р. кількість форм статистичної звітності скоротилася на 70 % від початкової кількості звітів, передбачених табелем статистичної звітності у 2000 році.

Першочергово проблема забезпечення якості показників наведених у фінансовій звітності підприємства зумовлена низьким рівнем реальної відповідальності суб'єктів господарювання за її подання, незважаючи на те, що діючим законодавством України передбачено ймовірність виникнення кримінальної відповідальності за неподання статистичної звітності.

Узагальнивши, систематизувавши та доповнивши зазначені в тематичних дослідженнях [1; 3; 4; 8] недоліки до статистичної звітності, можна відзначити такі:

- велика кількість форм звітності, їх громіздкість;
- існування дубльованості окремих показників в різних звітах;
- відсутності єдиної методологічної основи до визначення показників, забезпечення їх узгодженості та інформативності;
- трудомісткість використовуваної методики розрахунку показників;
- формування частини статистичної звітності підприємством відповідно до КВЕДУ, незважаючи на вимушену диверсифікацію основних видів діяльності чи продукції, наданих послуг, виконанні робіт;
- відсутність чіткого контролю за наданням показників статистичної звітності;
- відсутність базових (еталонних) галузевих підприємств на основі інформації яких, можна визначити тенденції розвитку галузі, її основні проблеми;
- неврахування в повній мірі курсів інфляції та національної валюти в показниках статистичної звітності;

- відтермінованість узагальнених в часі показників.

Діючою вітчизняною системою статистичної звітності передбачено використання комплексної системи показників, які фіксуються і подаються відповідними суб'єктами господарювання в регіональні статистичні органи, і на основі яких формується інформація про мікро- і макро-показники діяльності суб'єктів господарювання розрізі окремих галузей економіки, в межах країни загалом. Основна частина показників статистичної звітності зафіксована у відповідних формах фінансової звітності і має інформативні обмеження через її чітку регламентованість для аналізу, інша частина інформації про базові показники діяльності підприємств, організацій, установ, залежно від галузевої приналежності та особливостей діяльності формується у системі показників інших видів статистичної звітності, які передбачені табелем статистичної звітності.

Особливістю і доказовим аргументом необхідності формування і подання статистичної звітності є те, що поряд з систематизацією і фрагментарним відображенням певних економічних, фінансових показників, вона відображає і соціальні та екологічні, які у фінансовій звітності суб'єктів господарювання практично не відображені через уніфікованість форм.

Незважаючи на важливість призначення статистичної звітності на рівні держави - генерація інформації про фінансово-економічні, соціальні та екологічні показники діяльності, якість інформації потребує удосконалення. Всебічність використання інформації, наведеної у статистичній звітності різними користувачами починаючи від самими підприємствами (наприклад, для проведення SWOT аналізу чи розробки стратегії діяльності); державними органами; навчальними та науковими установами (для проведення відповідних досліджень), закінчуючи громадськими організаціями та іншим користувачам фінансової звітності для задоволення відповідних інформаційних запитів засвідчує потребу у

використанні фінансової звітності як важливого інформаційного джерела. Інтерес до відкритої статистичної інформації проявляється у зацікавлених осіб першочергово й тим, що вона містить відповідно оброблені і прийнятні для сприйняття дані, а також отримання статистичної інформації не потребує затрат фінансових ресурсів, оскільки є загальнодоступною.

Опрацювавши наукові дослідження [1-6; 8] доречно відзначити, що для забезпечення якості інформації статистичної звітності необхідно:

- зробити оптимізацію форм звітності (деякі форми об'єднати, інші — скоротити);
- упростити методику розрахунку показників деяких форм звітності та забезпечити чіткість в її застосуванні;
- усунути дубляж показників окремих форм звітності;
- зменшити періодичність подання відповідних форм звітності;
- виокремити базові (еталонні) підприємства в межах конкретної галузі, на основі яких робляться висновки по розвитку галузі;
- використовувати електронну подачу звітності;
- забезпечити можливість надання систематичних консультацій з питань формування статистичної звітності та окремих її звітних форм чи показників, які в них зафіксовані.

Зазначені рекомендації з покращення якості характеристик інформації статистичної звітності дають можливість використовувати її як ефективний засіб для аналізу та контролю за діяльністю окремого суб'єкта господарювання, вибудувати його керівництву стратегію розвитку з дійсною реалізацією, управляти економічною безпекою підприємства. Тобто бути якісним зовнішнім інформативним джерелом для прийняття відповідних рішень як на рівні окремого взятого суб'єкта господарювання, так і держави загалом.

Важливим напрямком удосконалення статистичної звітності є удосконалення галузевих форм звітності, і обрання еталонних показників, на основі моніторингу діяльності підприємств, з метою виявлення домінуючих галузевих факторів розвитку позитивної чи негативної тенденції.

Частково основними джерелами формування статистичної звітності є дані бухгалтерського обліку, інформація з виробничих відділів, економічних служб, що потребує значних затрат часу і ресурсів на визначення окремих показників, наведених у статистичній звітності.

Якщо починаючи з 2000 р. Домінуючими способами подачі статистичної звітності була особиста подача (зокрема фінансової звітності) чи поштова, то починаючи з 2010 р. альтернативним способом подачі статистичної звітності суб'єктами господарювання стало електронне звітування. Електронне звітування станом на 2018 рік є переважаючою формою подачі статистичної звітності, цьому сприяє розвиток і застосування електронного звітування у фіскальні органи. Суб'єктами господарювання для електронного звітування використовуються такі програмні продукти як: ME. Doc, 1С- звіт, Арт-звіт, Соната, 1Fin, Приват 24 для бізнесу та інші, конфігурація яких дає можливість в поточному режимі часу формування та подавати статистичну звітність у відповідні регіональні представництва. Крім того, головним статистичним управлінням [7] у 2019 р. пропоновано безкоштовний додаток для подачі електронної статистичної звітності. Подача статистичної звітності в електронній формі має суттєві переваги як для респондентів, так і адресата. Електронне формування та подача статистичної звітності має переваги внаслідок скорочення витрат часу, фінансових та трудових ресурсів на її формування і особисте чи поштове подання.

Отже, систематизовані напрямки удосконалення статистичної звітності першочергово стосуються методологічної основи та підходів до її

формування. Удосконалюючи методики формування статистичних показників у відповідних формах звітності доцільним є забезпечення їх гармонізації з міжнародними та європейськими. За доцільне було б детально ознайомити з положеннями Кодексу практики європейської статистики [9] та забезпечити їх поступову імплементацію при формуванні статистичної звітності, з метою наближення вітчизняною статистичної системи до європейської практики.

Література

1. Ілляшенко К.В. Облікові аспекти формування показників статистичної звітності / К.В. Ілляшенко // Економіка і суспільство. – 2018. – Випуск № 15. – С. 833-836.
2. Хомин П.Я. Система звітності повинна бути взаємоузгодженою [Електронний ресурс] / П.Я. Хомин, З.І. Кривий // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2010. – вип. 3. – С. 337-341. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/ujrn/vkpnuen_2010_3_78.
3. Пилипенко Л.М. Система публічної звітності корпорацій в умовах постіндустріальної економіки: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Л.М. Пилипенко // Київ. – 2016. – С. 42.
4. Пантелеєв В. П. Статистична звітність як основа статистичного спостереження інновацій /В. П. Пантелеєв// Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: щоквартальний збірник наукових праць). – 2016. – № 4 (51). – С. 7-14.
5. Івченко В. В. Транспарентність звітної інформації як запорука сталого розвитку корпоративних структур / В.В. Івченко // Бізнесінформ. – 2017. – № 5. – С. 184-190.

6. Жук В.М. Проблеми реформування державної статистики України / В.М. Жук, Б.В. Мельничук, Ю.С. Бездушна // Облік і фінанси. – 2016. – № 4 (74). – С. 24-33.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/table>
8. Мельник Л.Ю. Місце і ролі статистичної звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством [Електронний ресурс] / Л.Ю. Мельник // Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/90.pdf>
9. European statistics code of practice: Luxembourg: publications office of the European Union, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/8971242/ks-02-18-142-en-n.pdf/e7f85f07-91db-4312-8118-f729c75878c7>

References

1. Illjashenko K.V. Oblikovi aspekty formuvannja pokaznykiv statystychnoji zvitnosti / K.V. Illjashenko // *Ekonomika i suspiljstvo*. – 2018. – Vypusk № 15. – S. 833-836.
2. Khomyn P.Ja. Systema zvitnosti povynna buty vzajemouzgodzhenoju [Elektronnyj resurs] / P.Ja. Khomyn, Z.I. Kryvyj // *Visnyk Kam'janecj-Podiljskogohe nacionaljnogho universytetu imeni Ivana Oghijenka. Ekonomichni nauky*. – 2010. – Vyp. 3. – S. 337-341. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/ujrn/vkpnuen_2010_3_78.
3. Pylypenko L.M. Systema publichnoji zvitnosti korporacij v umovakh postindustrialjnoji ekonomiky: avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja doktora ekonomichnykh nauk za specialnistju 08.00.09 – bukhghalterskyj oblik, analiz ta audyt (za vydamy ekonomichnoji dijalnosti) / L.M. Pylypenko // *Kyjiv*. – 2016. – S. 42.

4. Pantelejev V. P. Statystychna zvitnistj jak osnova statystychnogho sposterezhennja innovacij / V. P. Pantelejev // Naukovyj visnyk nacionaljnoji akademiji statystyky, obliku ta audytu: shhokvartalnjy zbirnyk naukovykh pracj). – 2016. – № 4 (51). – S. 7-14.
5. Ivchenko V. V. Transparentnistj zvitnoji informaciji jak zaporuka stalogho rozvytku korporatyvnykh struktur / V.V. Ivchenko // Biznesinform. –2017. – № 5. – S. 184-190.
6. Zhuk V.M. problemy reformuvannja derzhavnoji statystyky ukrajiny / V.M. Zhuk, B.V. Meljnychuk, Ju.S. Bezdushna // Oblik i finansy. – 2016. – № 4 (74). – S. 24-33.
7. Oficijnyj sajt Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/table>
8. Meljnyk L.Ju. Misce i roli statystychnoji zvitnosti v systemi upravlinnja siljsjkoghospodarsjkym pidpryjemstvom [Elektronnyj resurs] / L. Ju. Meljnyk // Rezhym dostupu: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/90.pdf>
9. European statistics code of practice: Luxembourg: publications office of the European Union, 2018 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/8971242/ks-02-18-142-en-n.pdf/e7f85f07-91db-4312-8118-f729c75878c7>